

Lớp Phật Pháp Buddhaddhamma
Môn học: THĂNG PHÁP PHỔ THÔNG

Bài học ngày 31.3.2023

THĂNG PHÁP TẬP YẾU (ABHIDHAMMATTHASAṄGAHA)

Bài 43. Sự Kết Hợp Thuộc Tánh Với Tâm – 14 Thuộc Tánh Bất Thiện

1. Akusalesu pana moha ahirikaṃ, anottappaṃ, uddhaccañ cā ti cattāro' me cetasikā sabbākusalasādhāraṇā nāma. Sabbesu pi dvādas' ākusalesu labbhanti.

2. Lobho aṭṭhasu lobhasahagatesv'eva labbhati.

3. Diṭṭhi catūsu diṭṭhigatasampayuttesu.

4. Māno catūsu diṭṭhigatavippayuttesu.

5. Doso, issā, macchariyaṃ, kukkuccañ ca dvīsu paṭighasampayuttacittesu.

6. Thīnaṃ, middhaṃ pañcasu sasamkhārikacittesu.

7. Vicikicchā vicikicchāsahagatacitte yeva labbhatī ti.

Akusalesu = trong những (tâm) bất thiện. sabbākusalasādhāraṇā = (thuộc tánh) bất thiện biến hành. dvādas' ākusalesu = 12 tâm bất thiện. labbhanti = được tìm thấy. catūsu diṭṭhigatasampayuttesu = 4 tâm tương ưng tà kiến. dvīsu paṭighasampayuttacittesu = 2 tâm sân. Sasamkhārikacittesu = trong những tâm hữu trụ. vicikicchāsahagatacitte = trong tâm si tương ưng nghi hoặc.

1. Trong tất cả thuộc tánh thành 4 thuộc tánh: si, vô tâm, vô quý, giao động được gọi là thuộc tánh bất thiện biến hành vì có mặt trong tất cả 12 tâm bất thiện.
2. Thuộc tánh tham chỉ được tìm thấy trong 8 tâm tham
3. Thuộc tánh tà kiến chỉ sanh khởi trong 4 tâm (tham) hợp tà
4. Thuộc tánh mạn chỉ có trong 4 tâm (tham) không hợp tà
5. Thuộc tánh sân, tật, hận, hối chỉ được tìm thấy trong 4 tâm sân

6. Hôn trầm, thùy miên chỉ có mặt trong 5 tâm (bất thiện) hữu trợ.
7. Nghi hoặc chỉ có trong tâm (si) nghi hoặc.

(Tóm tắt)

Sabbāpuññesu cattāro lobhamūle tayo gatā Dosamūlesu cattāro sasamkhāre dvayaṃ tathā Vicikicchā vicikicchācitte cā ti catuddasa Dvādas’ākusalesv’eva sampayujjanti pañcadhā.

(Trong 14 thuộc tánh bất thiện): 4 có mặt trong tất cả tâm bất thiện. 3 có mặt trong tâm tham. 4 được tìm thấy trong tâm sân. 2 sanh ở tâm hữu trợ. Nghi hoặc chỉ có trong tâm si nghi hoặc.

Chú Thích

Sự tương hợp của thuộc tánh bất thiện đối với tâm bất thiện soi sáng một số khía cạnh thú vị về phiền não. Và cũng qua sự giải thích cho thấy vai trò của vô minh trong tất cả tâm bất thiện. Điều này có giá trị quan trọng khi nói về đời sống an lạc và mình cần đến sự tách biệt đối với tâm bất thiện.

Bốn thuộc tánh si phần là si, vô tầm, vô quý, giao động có mặt trong tất cả tâm bất thiện nên gọi là nhóm thuộc tánh bất thiện biến hành. Trong 4 thuộc tánh này thì thuộc tánh si chính là vô minh được xem là chi phối nổi trội nhất. Sống với tâm bất thiện, hay phiền não, thì luôn luôn có vô minh, vô tầm, vô quý, và giao động. Nên phiền não không bao giờ có được sự sáng suốt, bình ổn.

Tà kiến và mạn đôi khi được hiểu là sanh khởi đồng thời với sự chấp ngã thể nhưng Thắng Pháp dạy rõ hai thuộc tánh này không thể đồng sanh trong một sát na tâm. Tà kiến là chấp sai như thường kiến và đoạn kiến. Mạn là sự so đo giữa cá thể này với cá thể khác. Hai trạng thái này có hai cách nhìn thực tại rất khác nhau nên có cái này thì không có cái kia.

Sân, tật, lận, hối chỉ sanh khởi trong 2 tâm sân. Thuộc tánh sân luôn có mặt trong 2 tâm sanh nhưng ba thuộc tánh còn lại là tật, lận, hối thì tùy trường hợp. Nói cách khác thì không phải tâm sân nào cũng có tật, lận, hối. Và cũng nên hiểu là ba thuộc tánh này không đồng thời có mặt trong một sát na tâm vì bản chất dị biệt.

Hôn trầm và thuy miên không có mặt trong các tâm bất thiện vô trợ vì hai thuộc tánh này tạo nên tình trạng thụ động, chậm chạp không tương thích với tâm vô trợ.

(Giáo trình này không dùng tâm tham ly tà mà dùng tâm tham không hợp tà vì theo ngữ cảnh tiếng Việt thì ly tà có nghĩa là xa lìa tà kiến. Ở đây chỉ là không có tà kiến sanh khởi chứ không nên hiểu là có thứ tâm bất thiện xa lìa kiến chấp)

Tỳ khưu Giác Đăng biên soạn